8. 4844

НЕ ВЫДАЕТСЯ
НА ДОМЪ

ХАМБИЙН ЗАМЫН ГАЗАР

НЕ ВЫДАЕТСЯ
НА ДОМЪ.

1089431

ХАРЬКОВСКАЯ
ГОСУДАРСТВЕННАЯ БИБЛІОТЕКА
МАЙ 1921
Б 4844

ВАС. АЛЕШКО

ПОЕЗІЇ

КНИЖКА ПЕРША

5 0 0 0
ПРИМІРНИКІВ
1 9 2 0

Одинадцята Радянська Друкарня.
Харків

* * *

По весні
Я чув пісні
І дзвінкі і голосні.
В тих піснях чарівних
Скільки думок цвіло!
В голосах молодих
Скільки сили було!
Сили ті зупинить
Ніхто-б в світі не смів!
Бо була в тих піснях,
В смілих зовах-думках
Світлосиня блакить,
Бо повітря степів
Ті думки принесло!
І радів я весні,
І хвалив я пісні,
Молоді і ясні...

Але-ж літо прийшло.
Сонце тяжко пекло.
Попалило квітки...
І весняні думки,
Що складали пісні,
Що були по весні—

В далеч вітром палким понесло...
І тепер я блукаю день в-день
І не чую вже більше пісень...
Тих пісень по весні,
Що були голосні,
Як проміннє, ясні...

Думка.

В гаю дрімали сині квіти.
Світили ніжно їм зірки...
Але у-день прибігли діти
І стали з квіт плести вінки.
В віночках діти радо грались.
Сміялось все в проміння грі...
А над вечір... вінки валялись
Дітьми забуті в пустирі.
Минулі, світлі, тихі дні,
Коли співали їм пісні,
Коли вони росли, не в'яли,
Пишались в мрійному пів сні,
Всі дні—щасливі, золоті—
Пролинули. На вік пропали.
І квіти мовчки заридали
Без сліз, таємно, в самоті...
Ростуть квітки, їм сонце гріє.
І в-мить... підкошені впадуть.
— Невже й мої пісні-надії
Людської кари не минуть?..

Сліпець прозрів.

Сліпець прозрів... Сльоза зірвалась
З піднятих вгору вогких вік.
Видющ! Завіса розідралась,
Що заслоняла Сонця блік,
Що з нього гірко насміхалась...
Він не сліпець, він—Чоловік!

Сліпець прозрів... І диво сталось:
Мов вдуге хтось його родив.
У мир кохання він, здавалось,
Ногою сміливо ступив.
І—годі! Згадки не зосталось,
Що поводирь його водив.

Сліпець прозрів.. І стало видко
Йому проміннє золоте.
І вгледів він, що жить не гидко,
Що в світі зерно є святе.—
І знов життя пожовкла квітка
І зеленіє і цвіте!..

Елегія.

Я дивлюсь на людей. І здається мені,
Що живуть вони всі на чужій стороні,
Що блукають вони в дикім, темнім садку,
Свою долю знаходять в тісному кутку—
І без сяйва марніють всі їхні пісні.

Я дивлюсь на людей. І здається мені,
Що немає у них ніякої рідні,
Що назустріч друг дружці вони не ідуть,
На плечах увесь вік вагу мовчки несуть.
І що хуга без сліду заносе їх дні.

Я дивлюсь на людей. І здається мені,
Що сміються вони, а їх душі сумні.
Що на серці у них по куточках зіма.
А до сонця шугнуть крил і міці нема—
І живуть вони всі на чужій стороні.

* * *

Я-б тобі й сказав щось, так боюсь... почує
Листє це, розбуркане у весняний день,
Що з радим метеликом день і ніч жартує
І цілує нишком ягідки вишень.

Засміється листє. Казку зашепоче...
І навіє в серце хвилю срібних слів.
Радощів весняних серденько захоче
И обізветься казці його юний спів.

Все весняне листє промінь зацілує.
І зірву я гілку червоних вишень...
Я б тобі й сказав щось, так боюсь... почує
Листє це, розбуркане у весняний день!

Сад в печалі.

Мій садок в німій печалі.
Мій садок замер в журбі.
Сміх весни і дзвони літа,
Сонця зов, буяннє цвіту,
Мрійні сни й чарівні жалі
Поховав він... І в роспалі
Вбраннє знищив на собі!

Мій садок в німій печалі.
Мій садок у перлах сліз...
Чорні труни рядом стали...
Вітри псальми заспівали...
І холодним блиском сталі
Розливають зорі жалі
І вмірає листє скрізь.

Мій садок в тяжкій задумі.
Мій садок горить в огні.
Келих смертної отрути
Вилив хтось на пишні груди.
І в трівожнім грізнім шумі
Чути жалісні пісні...

Серцю вірю.

Я не знаю, що спиняю.
З ким борюся. Куди йду.
Серцю вірю. Серце знає—
Смерть—чи щастє я знайду.

Рано. Темно. Згасли зорі.
Я борюся. З чим—не знаю.
—Серце, йти? —Мовчить. Заснуло.
Крок. Другий—і я звертаю.

Блеще день—і сяють мрії.
Кличе серце—я іду.
Серцю вірю. Серце знає—
Смерть—чи щастє я знайду.

1910.

* * *

Я по вітру роспинався
І до світла прямував.
Чорних хмар я не боявся
І над вітром злим сміявся—
В серці жар юнацький мав!

...Ось і сад вже мій чудовий.
Світло між дерев снується.
Ніжно пісня казки в'ється. .
В серце стукає і ллється
В степ далекий, в степ шовковий!

* * *

Я іду далеко в поле.
В царство мрій. В квітчасті далі.
Заспівать про власні жалі
Й загойдати серце кволе.

Я іду в просторі луки.
В царство вільного кохання.—
Крикнуть вітрам про страждання,
Про пекучі в серці муки.

Я лишив міста і села.
Йду вперед я без вагання.
А в душі — самі ридання.
Й ніч навколо невесела...

* * *

Сонця стріли золотії
Б'ють по мурах кам'яних...
—Гей, вставайте, молодії—
До просторів запашних!

Підставляйте твердо груди
Під червоні бліки стріл.
Іскри сонця зроблять чудо—
Кинуть в душу легкість крил.

Той, хто має сонця рану—
На землі не стане жить:
Шлях лишить серед туману
І до сонця полетить!

1911.

* * *

Я засіяв зерном чистим
Лан родючий, лан широкий.
Зерно—з сяйвом золотистим—
Я поклав у сон глибокий...

Гей, зазнає дні щасливі
Зерно з серцем молодим
І при перших звуках зливи
Встане колосом рясним!

...По весні піду ланами.
Жито. Трави. Цвіт буяє...
Й життєтворчими громами
Пісня-Слава пролунає!

* * *

Я зазнав жалю й одчаю
На шляху до кращих днів.
—Зараз сонце я зустрів
І навкруг життє вітаю.

В душу ллється сміх весни.
Навіває радість, мрії.
Линуть сили молодії,
Воскресають давні сни...

Я зазнав жалю й одчаю
На шляху до днів нових.
—Зараз в співах весняних
Гімни сонцю я співаю!

В степу.

Роси сиплються на коси.
— Гей, жвавіше косарі!
Сонце ясне вже вгорі
Й кида промінь на покоси.

Доки ранок прохолоду
Не розвіє навкруги -
Ляжуть сіна тут стоги,
Встане птаство славить вроду.

Любо, радісно на полі.
Шлях квітчастий вкривсь огнем.
Гей, звени, коса, мечем —
В грудях міці є доволі!

Душно стало. Стихли співи.
Трави чад медовий ллють.
Чари мрії, сни снують..
— Гей, коса, в зелені гриви!

* * *

Серце давно покохало
Душу прекрасну твою.
В співах палких виливало
Тугу безмежну свою.

Завжди самотним лишалось.
Груди бажало розбить:
Сонце йому усміхалось —
Кликало мріять, любить...

Морем огню схвилювалось
В зустрічі першій з тобою.
Знай же: навіки з'єдналось
Серце—з душею красою.

*
* *

Сад вишневий в сяйві сонця.
Трави, квіти в перлах рос.
— Глянь сюди, з свого віконця —
Чари тут розсипав хтось!

Я сплету тобі вінок
З васильків, любистку, мяти, —
Тільки вийди на часок
У садок цей погуляти!

Тут забудеш болі, жалі.
Залунає пісня давня...
За садком квітчасті далі
Тонуть в звуках, в чарах травня.

Сад вишневий, — цвіт невинний, —
Спів пташок і ласка сонця
Все зове тебе невпинно...
— Глянь же, вигляни з віконця!

1912.

Весняна вода.

I.

Сніг останній вже ростав...
Полилась вода струмками;
Вщерть наливсь широкий став
Що увесь заріс тернами.
Скрізь вода блищить, дзюрчить,
Розгортає буйну силу:
То в долину побіжить,
То мине круту могилу.
То в торішніх комишах
Крадькома в ночі шукає
Шлях до річки. То в гаях
Срібним дзвоном вибиває
Мелодійний чистий спів,
Як тече по камінцях.
То деревце молоде
Любо хвилями обмиє;
Не минаючи і нив
На узгір'ях, де не-де,
Жита кілька смуг розмиє...

II.

Розлилась вода весняна
Сріблом-хвилями прудкими,
Співом, дзвонами гучними—
І душа од чарів п'яна
В гімн один злилася з ними.

... Човен мій в огневих стрілах.
В ніжних, пишних ризах гай.
„Злийся з плюском",—шепче май.
І на хвилях, як на крилах,
Я лечу в таємний рай...

Розлилась вода весняна
Сріблом, бризками кришталю.
І душа од шумів п'яна—
Повна спогадів і жалю.

Косарь.

Я косарь. В степу родився.
Виріс в буйних хвилях трав.
Степ я палко покохав.
З степом я душею злився.

Легко ріжу я косою
Пишні трави соковиті.
Скільки буду жить на світі,
Не розстанусь, степ, з тобою!

Тече річка серед гаю.
По-над нею цвіт шалфею.
Та з косою—завжди з нею—
Там я долі не шукаю.

Я косарь. В степу блукаю.
З сонцем, з вітром любо жить:
Спів мій вільно скрізь летить,
Морю квіток нема краю!

1912.

Зачароване озеро.

Тихо дзвонять срібні хвилі.
Б'ються в човен, гомонять:
— Ми байдужі, ми безсилі
Тихі води розгойдать.

Наші рухи, шуми, сили
Місяць чарами скував;
Срібні зірки нас укрили,
Відблиск сміх зацілував.

Берег густо комишами
Наше озеро закрив...
Вітер з дужими крилами
Нас ніколи не будив.

Літню ніч ми покохали,
З сяйвом місяця злились.
Тишу ночі розгадали,
Чарам-казкам віддались...

Тихо-тихо дзвонять хвилі.
Б'ються в човен, гомонять:
— Ми байдужі, ми безсилі
Срібні води розгойдать!

Чередник.

Гей, я в лісі зрізав дуду—
Звеселю степи і бір:
Пісня мрійна,
Мелодійна,
Повна дзвонів, шуму, гуду
Ллється на увесь простір!
В дуду граю-вигравaю.
Що є в серці—в пісні те...
Як безмірно я кохаю
Степ та сонце золоте!

Гей, на пашу, овечата.
Гей, на степ, воли, гей-гей!
Пісня з ранку роспочата
Вільно ллється тут з грудей.
Гей, я в лісі зрізав дуду—
З нею вийду на простір,
Щоб послухали приблуду
Степ, могили, річка й бір!

Земне коханнє.

Я ударю в срібні струни
І до сонця кину зов,
Щоб його палке проміннє
Запалило чорні труни
І взяло з того горіння
Мою давнюю любов!

Я молитись сонцю стану
З першим усміхом весни,
Щоб його палкії чари
Поцілунком стерли рану,
Щоб розвіяли примари
І вернули давні сни.

Душу юную з піснями
Сонцю в жертву я віддам.—
Я спалю себе огнями...
Я стерплю палке стражданнє
Й понесу земне коханнє
В золотий великий храм!

* * *

Нащо погляд свій пекучий
Ти в очах моїх втопила?
З ним влилася в душу сила,
Що здіймає йти на кручі.

В-мить палким огнем кохання
Юне серце спалахнуло.
Ніжну музику зачуло—
Першій встрічі хвилюваннє.

І без згоди і без мови,
Скутий поглядом пекучим,
За тобою йду на кручі,
Доки стане ще любови.

Нащо погляд ніжний, ясний
Ти влила в юнацькі очі?
— Щоб злетіли срібні ночі,
Щоб воскреснув степ квітчастий!

* * *

По перлині,
По краплині
Скрізь розсипав ранок роси...
— Гей, хто ці рясні покоси
Залишив насамотині
При зажуреній долині?

Хто зарані
В дні весняні
Вас поклав до-долу спати
Щоб до віку вже не встати,
Щоб, в рясні квіти вбрані,
Ви зів'янули в тумані?!

... Де ви мрії?..
Молодії
Тут закохані ходили;
Ви цвіли й вливали сили
В юні їх серця палкії,
Повні віри і надії.

Ранком ясним
Дзвоном частим
Загула коса над вами...
І широкими рядами
Шляхом слались ви квітчастим
І всміхались дням прекрасним!

По краплині,
По перлині
Скрізь розсипав ранок роси...
— Як і ви, рясні покоси,
Я лишивсь насамотині
З серцем мрійним без святині...

* * *

Хтось могутньою рукою
Зборкав крила юнакові,
Що бажав літать стрілою,—
Шлях знайти в краї чудові.

І пішов юнак в задумі
По-над кручою морською,
Щоб набратись в грізнім шумі
Сили й вийти знов до бою.

Та з орлом він тут зустрівся.
Побратався—й землю кинув:
Тільки сонцем степ укрився—
Він з орлом в блакить полинув.

І на землю вже не звало:
Там він з сяйвом сонця злився...
А коли орла не стало—
Впав на скелі і розбився!

* * *

Я змовчу, як серце стисне
Жаль колишньої розлуки:
Вийду в степ—і сонце блисне
Й геть розвіє мої муки.

В шумах гаю весняного
Я вловлю казки кохання.
В співах вітру степового—
Звуки ніжного благання...

Я змовчу, як серце стане
Спогад давній ворушить:
З неба, з степу в душу гдяне
Той, хто силу дав любять!

* * *

Вічно мрійне і рухливе,
Недосяжне і вабливе —
Щось в душі моїй живе,
Щось іскристе, щось нове.

В ясні соняшні хвилини
В серці блискавки перлини:
Змін раптових подарунки
Наче милої цілунки.

Те мінливе, те нове.
Що в мені горить, живе —
Джерелом бурхливим б'є,
В край незнаний стежки в'є.

Мені легко, гарно жить
З тим новим, що миготить,
Що впіймати не дається
І на серце сонцем ллється...

Білий голуб.

Сів на хату голуб білий.
Голуб білий—воркотун.
— Гей, чи тут юнак той смілий,
Що торкався віщих струн?

Прилетів я з степу, з гаю
Вістку радісну приніс:
Степ твій рідний—степ без краю—
Буйним колосом заріс.

Гай зелений рясним листом
Всюди чари розіп'яв.
Ніжним співом, зовом свистом
Всіх до себе поскликав.

— Гей, полинь, юнак, зі мною
В чистий соняшний простір
Впитись дивною красою
З недосяжних грізних гір!..

Сів на хату голуб білий.
Голуб білий—воркотун.
— Гей, не плач, юнак безкрилий,
Гей, не рви останніх струн!..

* * *

Як яскраво, як велично
Образ твій повстав із мли.
Як натхненно, як музично
Співи в день цей загули!

Скільки вроди з кожним рухом!
З кожним блиском—безліч мрій...
— Ти вітаєш ясним духом
В далечині золотій.

Доки в юних грудях сили
Б'ються дзвонами пісень,
Линь до мене, образ милий,
В цей весняний, красний день!

Всюди цвітом огняним
Неозорий шлях покрився.
Світлим силам молодим
Гімн кохання скрізь розлився...

Як яскраво, як велично.
Образ твій горить у млі.
— Як натхненно, як музично
Ллються співи до землі!

* * *

Як чудово скрізь мережки
Виткав день цей весняний.
— В'ються, в'ються наші стежки
Через гори в ліс густий.

Так просторо. Так тут дико.
Ти та я. Та сонце з нами.
Серця ж юного музика
Сяє дивними огнями!

І невже ще в серці сум?
І який то спогад, жалі,
Коли стільки смілих дум
Навівають ясні далі!

Не кропи квіток сльозами,
Не зітхай за давнім днем.—
Ми з тремтячими серцями
В край надземних втіх ідем.

Ми далеко залишили
Межі рідних нив і знай —
Доки в нас ще стане сили,
Будем йти в чудовий край.

Заплелись квітки в мережки.
Скрізь повис дим золотий...
— В'ються, в'ються наші стежки
Через гори й ліс густий.

Над озером.

Срібним плеском переливним
Линуть хвилі в комиші...
— Не торкайся співом дивним
Струн юнацької душі.

Дні весняні промайнули.
З ними зникли мрії-сни.
Тих пісень, що хвилі чули
Не почуєш до весни.

Міць, красу пісень кохання
Серце ще в собі ховає.
Та тепер... одні зітхання
Спів твій журний викликає.

Давній спогад, повний жалю,
Впав на струни голосні,
Коли зимний плеск кришталю
Влився з озера в пісні.

Не зривай же жалі-звуки,
Станом пишним не хились.
Спів смутний, спів повний муки
Сам поллється ще колись!

Плеском срібним і вабливим
Линуть хвилі в комиші...
Цить... Величним, владним співом
Йде понова по душі...

1913.

Роса.

Ранок. Спілі смуги жита
Гнуться колосом рясним.
Тихо в полі. Спека літа
Ллється димом запашним.
В перших радісних піснях
Пролунав палкий привіт.
Десь дзвенить-гуде коса.
Скрізь: на листях ніжних квіт,
І на травах
Кучерявих
Сяє перлами роса.

Скільки сонце не палило,
Як огнями не пекло,
Цвіту буйного не вбило:
Ранком поле ожило!
Ранком – чистою росою
Вмились трави, колоски.
І виблискують красою
І головками кивають
Навкруги стрункі квітки;
А над ними—
Чарівними—
Золоті бжілки літають.

Сонце ясне вже зійшло.
Прохолода вмить спадає.
Гомонить—встає село.
Чередник на дудку грає...
Тихо в полі. Десь коса
Обізвалась чистим дзвоном.
Легка хмарка нависа
Над росквітлим синім льоном.
Ночі чистая сльоза—
В пелюстках,
На колосках—
Скрізь блищить, горить роса...

* * *

Ранком ясним, золотим
Душним літом
Я вклонюсь степам шовковим—
Травам пишним,
Квітам ніжним,
Срібним відблискам чудовим,
Дзвонам-шумам чарівним.—
Росяним медовим цвітом
В ці найкращі, юні дні
Обгорну думки-пісні.

Рану серця молодого
Я притисну до квіток,
Щоб з росою
Чарівною
Напилось воно палкого,
Голосного, як весна,
Золотистого вина
Й засміялось в нових шатах,
Щоб пісень ясних, крилатих
Задзвенів живий струмок!

* * *

За́-що, за́-що я потрачу
Жар душі і міць юначу?
За що скарби дорогії
Серця мрійного, палкого
В дні розцвіту покладу?
Блиском сонця весняного
Пролетять дні золотії,—
Що-ж лишу я, що знайду?

Де той образ, де та сила,
Щоб пекла мене, палила,
Щоб вела в краї чудові,
В хвилях мрій заколисала?
Як настане ж забуття
Тим казкам, що ніч шептала,
То в якому співі, слові
Виллю я жалі життя?

Линуть дні на крилах білих.
Линуть думи в співах смілих,
В серці легко. Серце стале.
Хто ж торкнеться, хто запале
Його ніжний цвіт кохання
В час розцвіту буйних сил,
В час горіння і шукання
Хто дасть легкість дужих крил?

Серця мрійного огні
В муках стримують пісні.
За-що, за-що блиски їх,
Мов перлини, зберігаю?
Де той образ, де та сила,
Щоб пекла мене, палила,
Щоб за зов очей палких
Все віддати, все — до краю?

За-що, за-що я потрачу
Жар душі, красу юначу?
За-що сном перегорить
Цвіт мій ранком золотим,—
Пишним зіллям чарівним
За-що рай свій я квітчаю,
Пал юначий зберігаю
Щоб кого палить, любить?..

1914.

Липи.

Під вікном моїм три липи
Цвітом білим зацвіли.
Літні чари – казки скрипи
Мелодійно розлили.

Дише літня ніч приємно.
Місяць сяйвом сад облив.
А під липами таємно
Роспочав хтось тихий спів.

Полохливо-мелодійний
Звук зривається й зникає...
Без задуми настрій мрійний
Душу владно обгортає.

Білосніжні пелюстки
Сіють липи на квітки.
На зелено ніжний плис
Впали краплі чистих сліз.

Пах іде од лип медовий,—
Димом куриться густим...
Давній-давній сон чудовий
Ллється шелестом плавким.

Струни журно заридали
Десь далеко в гущині...
Жалі людські розгойдали
Ночі літньої пісні.

Щось забуте викликає
Дрібний голос скрипковий.
З срібним шелестом зливає
Соромливий смуток свій.

Спить земля безжурним сном. —
Легким, мрійним, казковим...
Медом білим, степовим
Пахнуть липи під вікном.

Цвіт степів.

По-за гаєм чарівним
Розіслався степ без краю.
Рясно цвітом запашним
Вкрився він в веселім маю.

Любо тут і гарно так!
Шовк трави такий м'ярий.
По-над шляхом дикий мак,
Далі — жито й льон густий.

Дзеленьчить в траві музично
Жвавий коник степовий...
Як роскроплює велично
Сонце перший промінь свій!

Вийшли люде в степ косити,—
Сміх лунає голосний.
І бажає серце влити
Пісню в гомін хоровий.

Шум іде між колосками.
Гнуться трави в перлах рос.
Всюди пишними квітками
Степ посипав щедро хтось.

Йду я з думами-піснями.
В серці—радість, мрії-сни.
Кольористими стежками
Йду й зриваю цвіт весни.

Дише гречка. Дише жито.
Ллється ніжний пах смолястий.
Косарями десь розлито
По степу коси дзвін частий...

Кожний колос п'є росинки,
Кожна травка радо в'ється.
Найдрібнійшої билинки
Цвіт по стовбуру снується.

Всюди гомін, всюди крик.
Кличе дзвінко спів коси.
Непомітно ранок зник,—
Загорівся день краси!

Далі, далі! Пишний килим
Розгорнув степ, наче в снах.
Кроком впевненим і смілим
Йду по кручах і ярах...

8 484

Річка. Гай. Зелені злоги
Сяють вбранням молодим.
Душно в-край. Немає змоги
Йти під сонцем золотим.

Промінь сонця всю міць взяв:
Запалив скрізь цвіт степів,
Щоб на нивах кріп-буяв
Зерна чистого налив.

Прийде час і од ваги
Буде степ вклонятись літу...
— Ви, бажані береги,
Потонули в буйнім цвіту!

* * *

Ранок. Похолод. Тремтіннє
Ллється дзвонів святкових.
В даль! Під лагідне проміннє,
До просторів степових!

Там, де жито колосками
Казки степу навіває,
Де веселими піснями
Птаство літо зустрічає;

Там, де хвилі за собою
Човни кличусь в далину, —
Я блискучою красою
Юне серце обгорну...

Буйним цвітом запашним
Серце тішиться, радіє.
Б'ється співом голосним
І від пахощів п'яніє...

— Гей, ви, чари, гей, ви, мрії,
Квіти в росах дорогих!
Ви—вінок краси й надії
Для наступних днів нових!

Колишнє.

В далеч. В далеч. Полетіти,
Щоб ніхто не чув, не знав.
Над степами роскропити
Мовчки сльози. А, де став
В очереті зажурився,
На хвилину зупинитись...
Коло ставу—дуб, тополі
Зеленіють; і поволі
Коливаються човни.
Тут, чекаючи весни,
Я колись пісні співав.
Тут зростали крила мрій.
Тут я з долею зустрівся.—
Тут красуні молодій
Вперше в очі перелив
Чари сонця, зови нив
І під небом весняним
Серцем смілим, молодим
Перші мрії зворушив.
Тут в задумі і журбі

В літні ночі я блукав
І на волі, сам собі,
Казку щастя промовляв.
Тут — затриматись. Схилитись.
До пнів любих притулитись...

В далеч. Тихо полетіти,
Щоб ніхто, ніхто не взнав
Шлях мій давнього життя.
Шлях, що вже без вороття
Промайнув в юнацькі дні
Й спогади лишив сумні.
Над гаями роскропити
Нишком сльози. В хвилях трав,
Що навколо, до ярів
Вкрили землю ніжним плисом,
Поховати давній спів,
Що часами серце грів...
По над річенькою, низом,
Де розгулював цибатий
Птах, де в ярі дні юрбою

Молодь гульбища справляла,
Де вівчарь скликав дудою
Пізно з паші гурт кошлатий,
Де й мене весна вітала
Подарунками-квітками,
Де було багато руху, —
Тут — знайомими стежками
Як в дні давні, поблукати
І на кожнім кроці пити
Серцем раненим потуху...

В далеч. В далеч. Серце знає
Найріднійший, битий шлях.
Шлях уквітчаний тернами.
Довгий. Смугою-дугою
Мимо сел, по-під горою
В'ється він в чагарниках
І в густім гаю зникає.
Березняк. Ярки. Могила.
Навкруги — одна. Дубовий
Хрест. Схилився. Почорнів
Під вагою довгих днів.

А навколо степ шовковий
Гомонить. І берегів
Травам, квітонькам немає ..
Давні спогади, пісні,
Що лунали по весні
Повні чулих слів, думок,
Мов в гаю дзвінкий струмок
Легко, тихо випливають
І в вінок страждань вплітають
Нові квітки — нові муки...
Далі. Далі від могили!
Ще-б летіти і... не сила...
Б'ється серце... Никнуть крила.
Знаю, знаю я: ці луки
Всі шляхи собою вкрили...

Ніч в степу.

... Пасовисько. — Над ярами
Ходять коні табунами.
По над річкою отари
Розбрелись овець. А там,
Де синіє гай, де хмари
Непомітно випливають,
Де, кружляючи, літають
Білі голуби й степам
Вістки радісні несуть,
Де пишаються-ростуть
Рясно трави й шелестить
Комишу клин, де блищить
В озеречкові вода —
Там пасеться череда.
Вечір. Розлило останнє
Сонце сяйво. Тихо стало.
Обірвав хтось довгий день.
Годі праці! Привітаннє
Над землею пролунало:
Вийди в степ, де сни злітають,
Груди стомлені бажають
Колискових мрій-пісень.

Я в степу один лишився
Ночувати коло кіп.
Хутко нічка наступає.
В шати темні обгортає
Річку, гай і пасовисько.
Пролетіла зграя низько
Птаства. Явір над водою,
Мов в задумі, нахилився
Й шепче щось, в пітьмі з вербою;
Злився з сніпом сніп.
Тихо. З степу аромати
Ллються маревом принад...
Ледве-ледве долітає
Пісня й хоче загойдати
Серце, стомлене думками...
Над могилами, ярами
Сном обгорнутих левад
Перша зірка розливає
Блиски ніжно-променисті...
Он вже друга.. третя... й сила
Зірок срібних небо чисте
Сяйвом-огниками вкрила...

Легкі вітри степові
Носять мрії, казки-сни.
Носять пісні колискові
І в таємній, ніжній мові
Десь в густій, рясній траві
Виливають загадкові
Тони ніжного зітхання,
Незазнаний пал кохання—
Нерозквітлих днів весни...
Давні спогади чудові
Вириняють з забуття...
Низка ясних, любих днів,
Промайнувших по весні,
Знов снує якесь життя...
Річка... гай... степи... могила...
Очі милої... пісні...
Ні, заснути вже не сила!
Вже на сході іскра тліє
Й легкі хмарки розігнала...
Скоро пісня сон розвіє
Та розбурка степовий
Гомін, рух, що ніч приспала
Й ранок стріне золотий!

Вівчарь.

Моя дудка із лозини,
Із тернини серце в ній.
Співи-думи сиротини
Гей, послухай, гаю мій!..

. .Темні хмари небо вкрили,
Дощик сіється густий.
На зажуреній могилі
Рівно ллється спів сумний...

Вітер дерево гойдає,
Нагина густу траву;
Дудка грає-вимовляє
Колисанку степову...

...А як ясне сонце з неба
На хвилину знов засяє,
Вівчарю чого ще треба,
Коли серце чуле має?

Чути в пісні сміх, любов—
Наче сліз і не було!—
Скрізь життє під сонцем знов
В пишних барвах зацвіло!

Знов веселим гай стає,
Птаство щебет розсипає...
Дудка голосно співає,
Гімни вроді виграє!

Ромашка.

Пам'ятаєш, як ходили
Ми з тобою в степ, коли
Там ромашки зацвіли
Й землю чорну звеселили?
Слався, п'явся цвіт густий
Ріжнобарвними стьожками,
А ромашка головками
Нам кивала привітаннє
Крізь сон літній, казковий,
Крізь сон тихого вмірання...

Пам'ятаєш, як лило
Сонце золото блискуче
На стрункі, бліді квітки
І палило пелюстки
Й ніжне листячко пекло,
Ніжне листячко пахуче?
Ранком вітер прилітав,
Гнав з долини сліз разки.
Він гойдав їх, цілував
І нашіптував казки...

Пам'ятаєш, як чудово
Обмережив хтось яруги
Білосніжним буйним цвітом.
Як ходили ми з привітом
До ромашок степових?
Хвилювались білі смуги...
Разом з ними хвилювались
Наші груди. Грізне слово
Квітоньки нам промовляли.—
Раптом мрії розвівались
І в задумі ми стояли
І зникав веселий сміх...

Пам'ятаєш, моя зоре,
Білих квіт безкрає море,
Що цвіли за синім бором;
Як на них ласкавим зором
Ми дивились тихим ранком
Оповиті, мов серпанком,
Запашним легким туманом;
Як струнким дівочим станом
Ти хилилась,—квіти рвала
І тихенько щось казала?..

Пам'ятаєш, липень... ниви...
Льон... і сині васильки...
Жита жовті колоски...
Спів... коники ворухливі...
А стрічкою над ярами
Й по-над шляхом до левад,
Де буяв вишневий сад,
Хвилювалася ромашка
З золотими головками,
Пам'ятаєш, моя пташко?

Пам'ятаєш, як зривала
Ти з ромашки пелюстки,
Як „кохає" проказала
Й засміялась?... А квітки
Білі крила розтрусили
І зів'яли. Раптом впали
І повисли в колосках.
Ми рушили до могили.
І тоді в твоїх очах
Сльози щастя заблищали...

Пам'ятаєш, як зривала
Ти ромашки білий цвіт,
Як журилась і зітхала,
Що краса юнацьких літ
Дивним сном перегорить
І в останню світлу мить
Серце змучене заб'ється,
В тяжких муках крикне: „жить!“
І життє в той час порветься—
В мир таємний полетить?..

Знов ромашки біле поле
Розіслалося без краю
Ніжним сімволом вмірання
Й віє снами молодими..
А юначе серце кволе
Б'ється в стисках мук-одчаю
І бажає жити, жити!
Бо пече його коханнє
Зіроньками чарівними
Й серцю мрій не спопелити!

Орач.

Терен, терен та вода.
В'ється плуг в землі змією!
Нива довга — не біда:
Якось впораюся з нею!

День погожий, гей, воли!
Смуги чорні скрізь рядами
Ми кладем, щоб тут росли
Буйні трави з колосками.

Щоб багато колосків
Налилося ранком ясним,
Щоб життє всіх орачів
Стало радісним і щасним!

Гей, дарма що плуг старий,
Що вузеньку смугу крає:
По весні тут хліб густий
Колосистий забуяє!

Де-не-де квітки синіють
На пожовклій скатертині.
Гей! В душі ще мрії тліють,
Що кувались в самотині.

Ріже, кришe-вивертає
Плуг цупкий родючий дерен.
Працю жваву не спиняє
Корінцями густий терен.

Затупилось чересло.
Плуг на борозну лягає...
Скільки сили не було—
Всю орач тут витрачає!

Гей, вперед воли: житами
Степ свій батьківський оздобим.
Гей, з веселими думками
Якось вечора доробим!

Ще і пісня залунає,
Як почне вже присмеркати.
Гей, воли! хто долю має—
Щастя треба тут шукати!

Терен, терен та вода.
Крок за кроком далі йдем
День малий—та не біда:
Ранком знов ми роспочнем!

* * *

Скільки в серці я не мав
Мрій і казок дорогих,
Я до ніг твоїх поклав,
Я втопив в очах твоїх.

Своє щастє я кував
В темні, тихі, теплі ночі.
Перший раз в житті спитав
Про коханнє твої очі.

А вони огнем пекли,
За собою в далеч звали
І той шлях, що ми пройшли,
Луки ранком уквітчали.

І нема в душі щілини,
Де-б не сяяв образ твій.
Ти вплела свої перлини
У вінок мій життьовий.

Довго, довго я носив
В юнім серці жар життя
І в очах твоїх втопив
Я його без вороття!

Вечір.

Над озером і над хатами
Синє-морелевий намет.
А там, за садом, за житами
Жмутами стелеться грезет.

Зелено-жовтими зірками
На шклі проміннє миготить—
Ледве помітними стежками
Крізь гущину дерев дзюрить.

Хміль на альтані ще ясніє,
Але од нього на квітки
Вже сонце почепить не сміє
Рожево-золоті мостки.

Кущі, підрізані алюрно,
Цілують проміні мерщій
І, в молитовній думі, журно
Щось гомонять про смуток свій

Останнє сяйво ледве вкрило
Верхи осокорів струнких
І по край-небу запалило
Низки коралів дорогих.

Без руху щось росте, міцніє.
Хвилина—згоди, мрійних слів.
Згустилась тиша. Вечоріє.
Хміль на альтані потемнів.

* * *

Од людей—в степи просторі!
Од турбот—в квітчастий гай!
В даль, де сяють чисті зорі,
Знов гукає красний май!

Швидче! Час летить стрілою
Що-хвилини гімн лунає.
Хтось величною рукою
В кожний крок красу вливає.

Та краса таким вабливим
Запальним огнем горить,
Так рухливо-гомонливим
Чарівним струмком дзюрить,

Що давно сказало всім
Серце: щиро всіх кохаю!
І всміхнулось навіть тім,
Хто отруту лив до краю.

Тільки йти. Не залишатись.
Час. Доволі в путах жить.—
Битися, кохяннєм гратись
Ранком без роси згоріть.

Всі облесливі дарунки
Серцю легко спопелить:
Мов дівочі поцілунки
В гаю листє шелестить!

І тобі бурхливе місто,
Що рабами так пишалось,
Я зоставлю все геть-чисто,
Чим серденько хвилювалось.

Ранком свіжим, ледве смуга
Світла ясного поллється,
Зникне тніт, погасне туга—
В далеч дух мій понесеться

Од людей—в степи шовкові.
Од турбот—в квітчастий гай
Там в тихесенькій розмові
Гомонить про щастє май!

Степ.

Іду житами, ячмінями.
Все нові й нові смуги нив.
Тут— над розлогими степами—
Сил творчих чарівний розлив!

Весняний ранок. Золотистий.
Горить роса. Скликає дзвін.
Лан. Рівний. Стрійний і барвистий
Куди ни глянь—на кілька гін.

Зелене море то нагнеться—
Зірвуться з листя сліз ріски.
То встане. Раптом усміхнеться
І зрівноваже колоски.

В цвіту—навколо—всі рослини
Смолястий дим, мов фіміам.
Палає сонце. І рубіни
На вбраннє кидає квіткам.

За гонами зникають гони.
Іду. Ще дивовиж мені.
Рій. Льот. Гудіннє. Дрібні дзвони.
Далекі плески. Сміх. Пісні.

Іду. Просторо. Не спиняє
Ніхто. Ніщо. А в далині
Знов жито. Гречка. Степ буяє
І шелестить казки мені.

Спів. Гомін. Шуми—ледве чути.
Іду. Чарує скарб ланів...
А як бажається пірнути
В траву—і мріяти без слів!

Але я йду. Вже прохолода
По-малу стелеться в ярах.
В душі—міць. Ясність. Мрії. Згода.
Любов, краса горить в очах...

Нема нікого. Тихо в полі.
Дзвенить в мені: ти молодий...
П'ю мед степів, п'ю токи волі.—
Я тут і дикий і міцний!

1915.

В травневу ніч

Ніч травнева підійшла
Тихо до моєї хати
Й ніжно, мрійно почала
Дихать щастєм і питати:

—Чом сидиш ти завжди сам,
Не розвієш тугу в полі,
Пишним травам і квіткам
Не радієш на роздоллі?

...А коханнє, що летить
Всюди шляхом чарівним?—
Легко й гарно тоді жить,
Як спізнаєшся із ним!

А дівочий стан гнучкий,
Очі карі, регіт, гук,
Поцілунків мед міцний
І обійми в'юнких рук?

...Душні чари насолоди
Серед пахощіх і трав...
Скільки щастя, скільки вроди
Як би вийшов ти—зазнав!

—Глянь: в цвіту садок біліє,
Чуєш: листє шелестить...
Вийди. Я—красуня-мрія.
Я—вся сон і вся—блакить.

Повна я казок вабливих—
Всім співаю про весну.
Всіх палких і всіх вродливих
Під крило своє горну!

Пещу. Лагідно цілую.
І гойдаю в серці спів.
Розгойдаю—і зруйную
Жалі, муки давніх днів.

Скільки злагоди і втіх
В глибині прозорій ллється!
Глянь: від подихів моїх
Все горить, тремтить, сміється...

Ніч травнева підійшла...
Тихо-тихо так підкралась...
Ще бреніла, ще гула
Пісня в серці... й обірвалась.

* * *

Зорі блимали в воді...
Навкруги—квітки, квітки...
Пам'ятаєш?—Ми тоді
По-над берегом ходили
І шукали васильки.
Під осикою сиділи
Й сміючись плели вінки.
Про кохання ти співала...
—Й нащо ще тобі співать,
Коли ти вже цілувала,
Серце враз приварувала.
А коли бажаєш знать
Як тебе я покохав,
То дивись: пірну я в став.—
Буду там зірки збірати,
Щоб тобі подарувати.
Згода? Ні?— А ти сміялась,
Пильно в очі зазирала.
А в очах твоїх горів
Відблиск зоряних огнів.

Пам'ятаєш, як вчащали
Ми вечірньою добою
До гіллястих груш, вишень
І співаючи пісень,
Про майбутнє розмовляли?..
Як схилялись над водою
Й ти, жартуючи, казала:
—Я русалкою річною—
Забажаю—і—зроблюсь.
Попливу в далекий край.
Гей, коханий мій, прощай!
Знов сюди не повернусь..
Раз ми ранком весняним
Сонце вийшли зустрічати,
А воно огнем палким
Покропило вже всі хати.
Ми сміялись; і в той день,—
Пам'ятаєшь?—ти прохала:
—Як стемніє, йди до гаю.—
А в очах було:—„кохаю."

Довго, довго ми блукали
І по нивах золотих.
На обніжках спочивали.
Безліч квіток польових
Ми, йдучи скрізь, привітали.
Наче в казці ми жили. .
Трунки любощів пили ..
Доки на шовкові коси
Не впали холодні роси.
Доки листячко з осик
Не посипалось. Не зник
Гомін літа. І не стали
Грізно хвилі плюскотіти,
Намагаючись топити
Човен той, що нас гойдав
І до щастя в далеч гнав.

1915.

Жнива.

Рань. Зоріє. Ледве чути
Шелест росяних садків.
Сон глибокий сколихнути
Ще не сміє зов степів.

Тихо всюди.—Сутінь тане.
Черга днині володіти.
Ще хвилина--й раптом стане
Схід за гаєм червоніти.

Десь далеко прокричали
Півні голосом хрипким,
Щоб в цей день почастували
Просом, ячмінем новим.

Ранок. Похолод зникає.
Ось-ось сонце до млинів
Доторкнеться й привітає
Жмутом світлих батогів.

Вже вівчарь на дудку грає.—
Нічки майже не було.
Ворухливо починає
Гомоніти, жить село.

Ляскіт. Гук. Розмова. Сміх.
Галас. Метушня—панує.—
Так негайна праця всіх
Гостро й радісно турбує.

Там косарку витягають,
Тут—гарбу. Дзвенить коса.
Жваво й хутко насипають
В лантух меливо вівса.

З перевеслами й водою
Швидко віз проторохтів.
В далині, по-під горою
Вже лунає перший спів.

Йде косарь. Коса з грабками.
Поспішає за село.
І веселими думками
Серце жити почало.

А навколо, за селом
Смуги золотих ланів
Гнуться колосом-зерном
І чекають пильних жнив.

Макотрус.

Вже що-ранку прохолода
Нищить з-тиха літні дні
Вже в червоному огні
Пишна врода

Позростали і зміцніли
Квіти праці і надій.
Барвним килимом укрили
Шлях до мрій.

...Густо скрізь біліли вишні.
А за ними, на грядках,
Красувались маки пишні
В кольористих пелюстках.

Час настав. І оновились
Чарівні, гнучкі квітки:
На стеблах цупких з'явились
Повні зерна маківки.

* * *

Думки слова—огні весни—
Мов жваве птаство в дні ясні,
Що радо сіє скрізь пісні,
Знов зворушились, ожили
Й заметушилися... Вони
В степу родились і зростали,
Снаги і міці там набрали,
Пили проміннє ясних днів,
Всі скарби бачили ланів
Їх жалі й сміх перейняли.

Там вільний вітер їм співав
Про давні лицарські події,
Про долю страдників-скнів,
Про їхні смілі душі, мрії...
Цілюще сонце їх пекло
Огнем жаги їх обливало
І листячко густих гаїв
Казки їм шелестом несло
І небо зорями блищало
Й росою ранок зустрічав.

Мої слова—квітки весни—
Знов зворушились, засіяли...
Летіть же в далеч, на лани,
Туди, де ви колись зростали.
Де з вільним вітром на просторі
Вітали землю, квіти, зорі,
Гаї, річки, стави, могили.
Летіть... А я юнацькі сили
Зберу і—марно—не зруйную:
Я те-ж за вами попростую!

Міць життя.

На мене рушилася сила
Скорботи, зла, отрутних бід.—
Невпинно до землі хилила
Мій юний стан, мій білий вид.

Вже кроки всі переплелися
Отрутним сном. А світлі дні
Згоріли, — в муках роспʻялися
Мов жертва сонцю по весні.

Вже злістні тіні язиками
Лизали цвіт моїх надій.
Лягли під смертними огнями
Всі витвори, всі чари мрій.

... А я живий. І знов вітаю
Дзвінкий каскад весняних злив
І з зерном золотим рушаю
До міцно дихаючих нив!

*
* *

Гей, чи всі напоготові.
Чули всі бадьорий дзвін?
Поклик-дзвін степи, діброви
Схвилював на кілька гін!

То — весни дарунки дива.
То — найкращих дум-казок
Доторкнулась грізна злива
Й молодий ожив садок!

В цебра міцнокуті, нові
Час вливати вина мрій.
— Гей, чи всі напоготові
Стать під прапор бойовий?

Всі. Я бачу. Усміх грає
На обличчах юнаків.
Світлий ранок наближає
День величних, владних жнив!

* * *

Днів чудових довго ждати
Довелось нам, друже мій..
— Хто ж посміє сумувати
В день барвистий і ясний!

Нині — сонце! Простір! Мрії
Серце щастєм опекли.
Давні думи і надії
Новим духом ожили.

Зло поблідло. Оточило
Сяйво правди замір злий.
Щось зросло.—Зачервоніло.-
Так буває в день ясний.

В путь. Рушаймо. Ще тернами
Буде йти наш, друже, шлях.
Та нічого. Сонце з нами,—
В наших думах і очах!

* * *

Великий шлях. Не видно краю.
Який простір! Од рівних нив
До сел, до луків і до гаю
Іде натхненнє творчих злив.

Великий рух. То — подув волі
Весняним ранком розкував
Кайдани всім. То — зникли болі.
То — Сонце кожний привітав.

Всі вийшли. Сяйвом захистились.
На новий шлях. З новим лицем. -
Мімози мрій заколосились
Під творчим, золотим огнем!..

1917.

Дударь.

На сопілку вигравай.
Кидай з серця вільний спів,
Щоб степи, могила й гай
Пригадали,
Як вмірали
За красу нових віків.
Щоб завзяттє пережите,
Сяйвом слави оповите,
В нас влило свої огні
Й шуми славної борні.
Щоб гучні, величні дії
Зворушили світлі мрії
В смілих, дужих юнаків.
...На сопілку вигравай.
Перемога ясних днів
Хай наповнює твій спів.
Хай несеться разом з ним
Ніжна казка й дужий грім!

* * *

Вдихну, вдихну живої сили
Під шатами міцних дубів,—
Колишнім мріям легкокрилим
Дам льот і сяйво щасних днів.
Повернеться бадьорий сміх.—
І вчую знов знайомі тони
Просторів вільних, запашних,
Де спіє мак, де квітнуть льони.
Погожим ранком назбіраю
Пахучих трав в зеленім гаю.
Житами спілими прикрию
На волі виковану мрію.
Забуду давнє—кривди, болі.
Уп'юся світлим днем новим
І побратаюся на волі
Знов—з дужим вітром степовим.
Там сонце Там квітки. Могили
Завзятих страдників борців.
Там—я вдихну хмільної сили
Під шатами міцних дубів.

1917. х. Добрий Яр.

ЗМІСТ.

Стор

1. Білий голуб 33
2. Вдихну вдихну живої сили 91
3. Великий шлях 89
4. Весняна вода 21
5. Вечір 68
6. Вівчарь 58
7. Вічно мрійне 32
8. В степу 18

Стор

9. В травневу ніч 74
10. Гей, чи всі напоготові 87
11. Днів чудових довго ждати 88
12. Дударь 90
13. Думка 7
14. Елегія 9
15. Жнива 80
16. Зачароване озеро 24
17. За́-що, за-що я потрачу 42
18. Земне коханнє 26
19. Зорі блимали в воді 77
20. Колишнє. 51
21. Косарь 23
22. Липи 45
23. Макотрус 83
24. Міць життя 86
25. Над озером 37
26. На-що погляд свій пекучий 27
27. Ніч в степу 55
28. Од людей—в степи 70
29. Орач 64
30. По весні 5
31. По перлині 28
32. Ранком ясним 41

Стор

33. Ранок. Похолод. Тремтіннє 50
34. Ромашка 60
35. Роса 39
36. Сад вишневий 20
37. Сад в печалі. 11
38. Серце давно покохало 19
39. Серцю вірю 12
40. Скільки в серці я не мав 67
41. Сліпець прозрів 8
42. Слова-думки. 84
43. Сонця стріли золотії. 15
44. Степ 72
45. Хтось могутньою рукою 30
46. Цвіт степів 47
47. Чередник 25
48. Я-б тобі й сказав щось. 10
49. Я зазнав жалю. 17
50. Я засіяв зерном 16
51. Я змовчу. 31
52. Я іду далеко в поле. 14
53. Я по вітру роспинався. 13
54. Як чудово скрізь мережки 35
55. Як яскраво, як велично 34

ВАС. АЛЕШКО.

Димарі в квітниках. Поема. 1919, вид. „Цех Каменярів".

Громодар. Поезії. 1920, вид. „Всеукрлітком'у".

Поезії. Кн. перша. 1920, вид. „Цех Каменярів".

Готуються до друку:

Юновлада. Поезій кн. друга.

Три поеми: „Вівсяний Хрест". „Цех Каменярів", „Дим, хутчій!

Весна в хлівах. Поезії.

[-90к]